

*Янчарук Руслана Володимирівна,
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Шкабаріна Маргарита Андріївна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики
початкової освіти ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

НЕТРАДИЦІЙНА МЕТОДИКА М. О. ЗАЙЦЕВА

Зайцев Микола Олександрович – педагог, фахівець з англійської філології, автор методики раннього інтенсивного навчання грамоти з використанням кубиків, академік Академії креативної педагогіки, автор освітніх технологій, заснованих на принципово нових підходах до читання та математичної освіти наприкінці 1980-х років. Також він автор чудових і ефективних методик, спрямованих на навчання читання (кубики Зайцева). Серед його розробок провідне місце посідають методики навчання дітей граматики, математики, англійської мови.

Спочатку його методика навчання читання (як і більшість існуючих методів раннього втручання) була розроблена для перших класів спеціальної школи для дітей з інтелектуальними вадами. Потім її використовували для старших груп звичайних дитячих садків, а в 1991 році вже пропонували дітям 3-4 років. Потім почався процес «одомашнення» методики: її почали адаптувати, щоб батьки навчалися вдома з дітьми [4, с. 53].

В основі методики Зайцева лежить спільна робота дорослого і дитини над спеціальними кубиками і таблицями, на яких зображені композиції. М. О. Зайцев створив оригінальну технологію навчання грамоті дітей з дворічного віку. Вона полягає в навчанні читання через письмо (навчання) складеним способом. Він розмістив склади на кубках і столах.

Урок, на якому використовується методика, проводиться в ігровій формі. Він досить короткий і триває всього 20-25 хвилин. Діти можуть постійно змінювати своє положення. При цьому постава і зір у них не погіршуються, так як відбувається досить часте перемикання погляду і вивчення великих столів. Навіть витративши небагато часу на заняття, ви дуже швидко побачите результат своєї праці [4, с. 53].

Ядро М.О. Зайцев виходить з уявлення про те, що елементарною часткою мови є не буква, не склад, а опора або свідоме м'язове зусилля мовного апарату. Ці зусилля може чітко відчувати будь-яка людина, яка злегка обхопить шию рукою під основою щелепи і скаже щось вголос. Він зробив кубики різними за кольором, розміром і звуком, який вони видають. Це допомагає дітям відчувати різницю між голосними та приголосними, дзвінками та м'якими [1, с. 92].

У процесі гри з кубиками Зайцева малюки дуже швидко вчаться читати, запам'ятовують букви, вчаться відчувати різницю в звучанні приголосних, голосних, твердих і тихих, шиплячих і свистячих звуків. Малюки вчаться складати прості слова та писати їх. Крім того, вони показують ці слова на столі і співають їх.

Ігровий набір «Кубики Зайцева» містить 52 коробки, які легко з'єднуються між собою в куби по лініях, що перекочуються, три таблиці та методичні вказівки.

Незалежно від матеріалу, з якого виготовлені кубики вони діляться на чотири категорії:

«Золотий». Яскраво-жовті кубики містять основні голосні, з яких і починається навчання алфавітом в будь-якому логопедичному кабінеті: о, у, а, е, є і т. д.;

«Залізний». Сірі кубики наповнені металевими предметами. Струснувши кубик, ви почуєте дзвін, який асоціюється з дзвінками приголосними. Саме з цими буквами утворені шари, нанесені на їх межі: бу, вузу, калюжу і т. д. Також на них зображені окремі дзвінки приголосні, необхідні для побудови слів;

«Дерев'яний». Коричневі кубики наповнюють дерев'яними предметами. Якщо потрясти кубик, пролунає глухий звук. На цих кубиках знаходяться глухі приголосні і склади з глухими приголосними: пян, се, ку, шу і т. п. [2]

Білі кубики не звучать. На них промальовані зеленим кольором розділові знаки.

Починаючи навчання малюка, насамперед М. Зайцев пропонує йому завчити алфавіт, а потім довго і наполегливо працює над злиттям окремих звуків в слова. При цьому навіть дорослій людині іноді важко сприйняти і з'єднати в слово розрізнені фонемі, на кшталт «ме-а-ме-а ме-і-леа ре-а-ме-у». Пояснити дошкільнику, що цей набір звуків читається, як: "Мама мила раму" не менш складно.

Микола Зайцев такий підхід вважав неприродним, і запропонував відмовитися від нього в силу ряду причин:

заучуючи алфавіт за класичним посібником, дитина автоматично починає асоціювати букву з певним зображенням. Для нього буква «к» стає «Кавуном», а «я» - «Яблуком». В результаті при складанні нових слів малюк намагається мислити образами. Замість слова «Будинок», отримуємо «Дятел, огірок, М'яч»;

промовляючи букви алфавіту, ми часто вчимо дитину не звукам, а назвам букв, що ще більше ускладнює процес навчання. Замість звуку «Р», дитина запам'ятовує «Ре». А слово «рука» перетворюється в «ре-у-ке-а» (про що писалося вище), яке дошкільнику вкрай складно ідентифікувати;

складання складів з окремих звуків нерідко викликає труднощі і масу питань [3].

Якщо склад - це поєднання приголосного і голосного звуку, то як розкласти на склади, наприклад, слово «будинок» або «Оля»? І чому саме так, а не інакше? При цьому багато дітей, зіткнувшись з проблемами сприйняття на ранніх етапах, формують негативне ставлення до читання на все життя.

Методика Зайцева полягає якраз в тому, щоб піти від звуків і складів. Замість цього для читання педагог пропонує використовувати склади - мінімально-вимовна мовна одиниця, яку дитині простіше вимовити і прочитати. Перші слова малюка - це і є склади: «Ма» (мама), «Ба» (баба) і так далі. Складами ж мислить дитина і під час навчання письма, промовляючи слова не по складах, а розділяючи їх на зручні групи: «Па-ро-по-з», «а-іс-т».

На відміну від складів, склад може містити: приголосну і голосну: ва, мі, пу; голосну, яку дитина сприймає як склад: ка-ю-та; приголосну, що виділяється за аналогічним принципом: ко-ш-ка; згодну в поєднанні з твердим або м'яким знаком: сь, д', ть.

Головна відмінність складів Зайцева від складів в тому, що вони не містять більше двох звуків і тому простіше сприймаються малюками. Крім того, педагог запропонував відсунути класичні підручники і перейти до навчання в процесі гри. Всі склади прописані на кубиках, батькам потрібно граючи багаторазово показувати і озвучувати їх.

Тому навчальний процес не викликає у дитини стресу і залишається цікавим від початку до кінця. Граючи з кубиками, малюк запам'ятовує зображення букв, вчиться їх впізнавати і непомітно для себе починає читати знайомі склади, збираючи їх в слова.

Крім відсутності стресових ситуацій в процесі навчання читання, заняття за методикою М. Зайцева сприятливо впливають на фізичний стан малюка. Всі букви написані великим шрифтом і легко читаються з відстані 10 метрів. А таблиці розміщуються на висоті мінімум 165 см від підлоги. Це дозволяє займатися в зручних позах і з прямою спиною (не псує поставу) [3].

Психологи і фізіологи рекомендують починати активні заняття з кубиками М. Зайцева в віці 2-3 років. До цього моменту дитина вже готова до сприйняття складної інформації, а самі кубики розроблені з урахуванням психофізичних особливостей малюків цього віку.

Згідно з описом, кубики Зайцева неймовірно ефективні. Наприклад, 3-х одnorічні діти починають читати через 6-9 місяців регулярних занять. А дошкільнят у віці 6 років для навчання грамотному читанню достатньо 6 занять. При цьому займатися з кубиками Зайцева достатньо всього пару раз в тиждень по 30-60 хвилин.

На відміну від класичної методики навчання читання, кубики Зайцева малюють малюкові зрозумілу для нього картину.

У числі головних переваг:

- висока ефективність і доступність. Використовувати кубики можна навіть в домашніх умовах;

- при систематичних заняттях в пам'яті малюка формується не тільки правильна вимова слів, але і їх правопис. Наприклад, в системі немає поєднань "ши" або "жи". Тому діти, які навчаються за методикою Зайцева легше освоюють граматику в початковій школі;

- навчальний процес проходить у цікавій для дитини формі. Гру в кубики доповнюють заняття з таблицями, які допомагають повторити і закріпити

пройдений матеріал. В клітках таблиць розташовуються вже знайомі малюкові склади, тому їх легко шукати [2].

При цьому показувати клітини потрібно не рукою, а указкою, що теж привносить елемент гри в серйозне заняття; у ранньому віці склади рекомендується не промовляти, а співати. Це дозволяє зробити заняття більш цікавими і задіяти відразу кілька видів пам'яті; методика не допускає монотонності в заняттях. Діти постійно рухаються і можуть займатися навіть на свіжому повітрі; пошук потрібного складу в таблиці благотворно впливає на зір малюка; в процесі гри тренується пам'ять, уважність і розвивається логічне мислення.

Крім того, працювати з системою дуже легко. А завдяки детальному керівництву впоратися з нею зможуть навіть невідготовлені батьки.

Незважаючи на те, що сам автор рекомендував повністю відмовитися від класичної системи навчання, замінивши її зрозумілою малюкам методикою читання по складах, навчальні програми поки змінені не були.

І в зв'язку з цим, виникають деякі труднощі: система Зайцева заснована на складах, тоді як шкільні програми передбачають читання по складах. Причому склади далеко не завжди збігаються зі складами. Наприклад, слово «тигр» складається з трьох складів «ти-г-р», але всього одного складу. Тому, звикнувши бачити в словах склади, діти не відразу можуть переорієнтуватися на склади, як того вимагають вчителі; також після навчання за системою Зайцева деякі школярі відчують труднощі, стикаючись з фонетичним розбором слів. Легко проскочивши цю тему завдяки кубикам, дитина знову опиняється перед необхідністю складати слова з окремих звуків, а не поєднань типу «ли», «мі», «су». При цьому варто звернути увагу на те, що звук «л» в різних поєднаннях може бути твердим (ли) або м'яким (чі). А дана тема залишається не пройденою при підготовці за методикою Зайцева; запам'ятавши склади, в подальшому дитині може бути складно розділити їх на окремі букви, як того вимагає морфологічний розбір слова. Наприклад, присудок «везу» буде автоматично читатися як «ве-зу», тоді як необхідно виділити корінь «віз», розділивши «з» і «у»; методика Зайцева не зачіпає буквене опрацювання. А це часто призводить до того, що діти редукують деякі звуки або «ковтають» закінчення [3].

Відмінність технології М.О. Зайцева і звичайних методів полягає в більш ретельному врахуванні психолого-дидактичних закономірностей і результатів діагностики. Таким чином ви можете бути впевнені, що отримаєте хороші результати з меншими витратами часу та праці. Отримані результати підтверджують ефективність даної технології, особливо в загальноосвітній школі, де багато часу потрібно витратити на формування та вдосконалення загальноосвітніх навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Індивідуальний підхід до формування і розвитку навички читання молодших школярів: методичний посібник. / Мартиненко В. О. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 104 с.

2. Методики та педагогічні технології. URL: http://varash-mkzo.rv.sch.in.ua/doshkiljna_osvita/metodiki_ta_pedagogichni_tehnologii/

3. Методика раннього навчання дітей читання М. О. Зайцева. URL: <https://vseosvita.ua/library/metodika-rannogo-navcanna-ditej-citanna-mozajceva-320679.html>

4. Нова українська школа: розвиток читацької компетентності в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання : навчально-методичний посібник / Старагіна І. П., Терещенко В. М., Панченков А. О. Харків: Соняшник, 2020. 176 с.

МАТЕМАТИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

*Кньовець Олена Миколаївна,
студентка 1 курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Міськова Наталія Миколаївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

ВИКОРИСТАННЯ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сучасний етап розвитку шкільної освіти характеризується зміною освітньої парадигми (знанневої на особистісно зорієнтовану) та підвищенням його компетентнісної спрямованості. Відгуком на зміни у сучасному суспільстві та на освітньому просторі стало прийняття нових концепцій (Нової української школи), у яких передбачено формування особистості, яка не лише має глибокі теоретичні знання, а й здатна «самостійно застосовувати їх у нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях». Зростає роль умінь здобувати, переробляти інформацію, отриману з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення дитини через формування предметних і ключових компетентностей [1].

Відповідно до змін що внесені до Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 року № 688) пункт 13. Метою математичної освітньої галузі є формування математичної та інших ключових компетентностей; розвиток мислення, здатності розпізнавати і моделювати процеси та ситуації з повсякденного